

Arhitekti Penezić i Rogina tijekom intervjua

Arhitektura je disciplina sinteze

Početkom lipnja prisustvovali smo otvaranju zagrebačkog vrtića Jarun. Vrtić neobično veselih i otvorenih boja niknuo je kraj jarunskog jezera. Ostvarena arhitektonika objekta izazvala je profesionalnu znatiželju koja nas je vodila do idejnih autora ovog vrtića. Poznati dvojac Vinko Penezić i Krešimir Rogina osmislili su idejni projekt zgrade, a gđa Ksenija Jurčić Diminić arhitekturu vrtićkog krajobraza. Ovo su njihova promišljanja o arhitekturi vrtića.

INTERVJU

Razgovarala: Helena Burić

Kad ste krenuli u projektiranje vrtića, što je bio vaš osnovni koncept?

Penezić: Arhitektura koju radimo je uvijek sinergija različitih stvari, razina. U urbanističkom smo smislu nastojali poštivati kontekst u kojem smo se zatekli, pa je koncept oblikovanja volumena sa slamanjem ili zakretanjem masa pod 135 stupnjeva proizašao iz urbanizma ovog dijela grada, što možemo vidjeti u zgradama iza nas. Druga važna stvar je otvorenost - odnos prema zelenilu i prirodi. Vrtić je koncipiran kao prozračan, svijetao, prostran i otvoren sustav koji oslobađa dijete, daje mu slobodu, vizuru. Ono nije ograničeno nekakvim 'kavezom' u nekom sitnom

mjerilu, nego se razvija u slobodan duh. Istočni dio parcele imao je veću dubinu, što je nametnulo da se vrtićki i jasljički dio treba postaviti tu kako bi se ostvario što veći vrt, a prateći dio, budući da se radi o centralnom objektu, vlastito gospodarstvo i upravu na zapadu.

Zašto ove boje?

Rogina: Boje su nastale prema ovitku jedne slikovnice/bojanke koju sam kupio u fondaciji Peggy Guggenheim u Veneciji. *The Doodle Book* je potpuno crno-bijela, dok na naslovnici ima srebrnkaste linije koje su najbliže ovoj sivoj boji na okvirima prozora, kao i sve ostale boje koje se pojavljuju na fasadi vrtića, osim zelene. Zaključili smo da, ako je netko djeci već ponudio ove boje, to onda sigurno ima smisla. Moja kćer je ove boje također dobro prihvatila, čak su i formati fasadnih trespa-ploča napravljeni prema formatima iz te slikovnice.

Penezić: Nijedna od boja koje vidite na vrtiću ne dolazi iz standardne ton-karte, sve su posebno osmišljene. Iste smo boje

suvremeni trenuci u predškolskom odgoju

mogli dobiti u aluminiju, no zaključili smo da taj materijal nije dovoljno taktilan jer ima druge karakteristike i drukčije se doima od drvene fasade. Trespa je materijal koji se radi iz mljevene mase drveta, ima odlične karakteristike trajnosti i otpornosti, a pored toga je i ekološki, što nam je bilo vrlo bitno.

Kako ste odgovorili na potrebe djece, odgajatelja i roditelja u smislu funkcionalnosti samog vrtića? Jeste li tu napravili optimalno rješenje? U kojim je segmentima vidljiva ta funkcionalnost?

Rogina: Vrtić mora biti funkcionalan djeci ali i roditeljima. Kao roditelj znam koliko je važno kad dovodim dijete u vrtić da put do same sobe bude jednostavan i prohodan. Roditelji koji dolaze čak i iz neposredne blizine počesto će biti u vremenskoj stisci jer se mahom radi o urbanim zaposlenim roditeljima kojima je nužda dijete voditi u vrtić. Iz tog razloga su garderobe dviju jedinica (soba dnevnog boravka) u jedno-prostornoj niši hodnika gdje se događa socijalizacija i razgovor s drugim roditeljima, odgajateljima i djecom. Naravno, važno je da se iz tog prostora može lako izaći. Ta funkcionalna i čitka organizacija prostora ima smisla, važno je da nema labinatata koji će onemogućavati prohodnost. I dijete će u toj čitkosti i jednostavnosti vidjeti smisao.

U kojim segmentima ste u ovom projektu napravili iskorak, po čemu je on drukčiji od ostalih vrtića?

Rogina: Jedno je maksimalna vizualna i fizička povezanost prostora, te mogućnosti njihova višenamjenskog korištenja. Drugo tu su didaktički vrtovi u koje djeca mogu ući iz hodnika na katu i u kojima mogu sudjelovati u malim ekološkim projektima koji nisu isključivo vezani uz prostor vanjskog vrta, npr. praćenje mijena u rastu biljke. Na taj način dijete može promatrati prirodu i učiti o njoj u svojoj neposrednoj okolini. U socijalnim prostorima u kojima se događa interakcija roditelja, stručnog osoblja i djece također smo napravili isko-

rak. Evidentna je izdašnost prostora – na katu smo, na primjer, osmislili prostor za roditelje koji može mijenjati svoju funkciju i postati mali prostor za više namjena, ovisno o pedagoškom programu. Napravili smo i dvije južne terase kojima se djeca mogu služiti neovisno o vremenu, odnosno stanju vrta.

U zemljama Europske unije na planiranju i osmišljavanju projekta vrtića sudjeluje cijeli niz stručnjaka (arhitekti, pedagozi, stručnjaci za hortikulturu, sociolozi...). Koliko ste vi imali priliku surađivati s ljudima kojih se izravno tiče korištenje samog vrtića, a koliko je to bila vaša samostalna ideja?

Rogina: Ovdje je situacija bila specifična. Naime, vrtići se najčešće rade kao projekti za takozvanog nepoznatog naručitelja, dakle radi se projekt prema gotovim programima i pravilima struke. Bio je raspisan pozivni natječaj i nekoliko arhitekata je pozvano da sudjeluje u njegovu osmišljavanju. Kad smo počeli raditi na projektu, prva nam je misao bila da se trebamo konzultirati sa naručiteljem. Došli smo do gospođe Jasne Hrvoj (ravnateljica vrtića, op. a.) i krenuli u razgovor. Rekli smo da želimo njezine sugestije u procesu osmišljavanja vrtića na što je ona skoro 'pala u nesvijest' jer se sve to obično događa bez mišljenja krajnjeg naručitelja i korisnika. Doživjela je taj pozitivan šok i mi smo program koji je bio tek natuknut razvili s njom. Molili smo je da nam navede koje arhitektonske primjere smatra pozitivnima a koje negativnima, dakle da na licu mjesta vidimo vrtiće koji su izvedeni kako treba, kao i one koji to nisu. U prvoj fazi smo zajedno raspravili program i reprogramirali stvari prema stvarnim potrebama. Ona nam je, na primjer, sugerirala da PVN¹ kao ulazni hol ne odgovara namjeni i da ga se gotovo ne može koristiti. Rekla je da želi PVN kao zasebnu prostoriju koja se može otvarati prema drugim prostorima i mi smo izveli taj koncept.

Penezić: Mi smo projekt koji je išao na taj natječaj programski promijenili s ravna-

¹ PVN - prostor više namjena

Arhitekturu vrtićkog krajobraz
osmislila je Ksenija Jurčić Diminić

teljicom vrtića. Za nas je ovaj objekt bio zadatak za poznatog naručitelja, za djecu i za odgajatelje koji znaju što je toj djeci potrebno. Mi smo s njima to provjeravali. Druga faza je započela kad je projekt dobio 1. nagradu. Razgovarali smo o praktičnim situacijama koje su opet provjeravane s našim korisnikom. Budući da djeca jako puno vremena provode na tlu, došli smo do zaključka da bi najbolje bilo uvesti podno grijanje. Ravnateljica se složila iako je bilo puno otpora sa strane, no uspjeli smo ga prevladati. Nismo bili sigurni za količinu stakla, no ona je rekla da prostor treba biti što prozračniji, transparentniji, ne samo da bi odgajatelji imali uvid u to što se događa s djecom, već i da djeca kroz prozirne parapete imaju pogled na jarunsko jezero te da iz vlastite vizure mogu vidjeti prirodu. To je suprotno dosadašnjoj praksi jer se u našim vrtićima u pravilu radi puni parapet koji djeci onemogućuje pregled. Kad smo predložili povezivanje dnevnih boravaka, ona se vrlo rado i s tim složila jer je mišljenje grupa i interakcija među djecom

veoma poželjna. Ta propulzivnost je dakle nastala kroz razgovor s pedagoškom strukom. Htjeli smo da djeca žive i rastu u otvorenom i transparentnom ozračju. Imali smo mogućnost korištenja ljepote okružja Jaruna i iskoristili smo je.

Je li ovo prvi vrtić koji ste projektirali?

Rogina: Da, ovo je naš prvi vrtić koji smo izgradili. Mi smo učili u hodu.

Ako sam vas dobro razumjela, u žiriju natječaja dakle treba biti i pedagoška i arhitektonska struka?

Penezić: To je možda malo funkcionalistički gledano. U modernističko je doba, na primjer, arhitekt Weissman na projektu bolnice kao koautora potpisao liječnika koji je s njim radio na programu. To je možda malo preekstremno, međutim bez dobrog poznavanja situacije i konkretne tipologije, mislim da nije uputno ulaziti u projekt. Mi se moramo ponašati kao glumci i ulaziti u tuđe likove i psihologije. No arhitektura je po svom smislu i svojoj osnovnoj zadaći disciplina sinteze. Arhitekti koji ne razumiju da je arhitektura sinteza, te da postoji strahovito puno faktora koje mora sintetizirati u svom rješenju, nikada neće ponuditi pravo rješenje. Neprihvatljiv je stav prema kojem su arhitekti 'bogomdani' umjetnici, jer živimo u svijetu gdje se stvari strahovito brzo mijenjaju. Ako nemate koncept koji je dovoljno elastičan, prilagodljiv različitim promjenama, koji gleda naprijed – nećete uspjeti. Kotač razvoja ide toliko brzo da je arhitektura po svom karakteru spora, što znači da je ono što ste sad projektirali već zastarjelo. Dakle, morate imati sposobnost anticipacije, a jasno anticipirati možete jedino ako imate znanja o onome što se na tom području zbiva.

Kako je prostor razvojni primjeren djeci jasličke i vrtičke dobi?

Rogina: Vanjski prostor je podijeljen na

Vrtić Jarun obiluje zanimljivim bojama

jaslički i vrtički dio, prvenstveno iz sigurnosnih razloga, kako bi nadzor nad djecom bio jednostavniji. Sprave koje su odabrane također su prilagođene dobi djece. Svi elementi imaju sigurnosne oplate koje se sada već učestalo primjenjuju u okviru sigurnosnih standarda u vrtićima.

Što se tiče opreme unutarnjeg prostora samog objekta, jeste li tu imali prilike birati?

Penezić: Ne opremu smo birali iz palete koja je bila pred nama. Tu nismo mogli puno birati.

Koji je bio vaš koncept u osmišljavanju vanjskog prostora?

Diminić: Prije svega, u funkcionalnom aspektu, vanjski prostor trebalo je osmisliti tako da maksimalno zadovolji potrebe djece i da odgovara pedagoškim potrebama vrtičkog života. Oblikovni karakter definirao je specifičan ambijent, neposredna blizina jarunskog jezera, izuzetno kvalitetna vizura koja je otvorena na krajolik prema jugu i zatečeno postojeće drveće koje je uklopljeno u koncept. Vrtni sadržaji kao i sadnja bilja definirani su unutar organskih oblika koji dobro korespondiraju s ravnim linijama objekta. Poznato je da djeca dobro prihvaćaju i dobro se osjećaju u ovakvim organskim strukturama. U zelenom prostoru vrta ostavljena je čista, travnata površina za trčanje.

Organički oblikovane pješčanike povezuje vijugava 'suha rijeka' od riječnih oblutaka koja je asocijacija na neposrednu blizinu vode. Osim polivalentnih sprava za igru, za vrtićku i jasličku djecu u vrtu je i sjenica sa pergolom koja pruža mogućnost za raznovrsne aktivnosti u vrtu. Sve sprave i plohe za igru osigurane su antitraumatskim podlogama. Neuobičajenim izborom biljnih vrsta, karakterističnih za posavski areal – poput johe, žalosne vrbe, jasena, hudika, drijena, kozokrvine... – težilo se stvaranju ugođaja prirodnog ambijenta u kojem će se djeca dobro osjećati.

Je li prema vašem mišljenju je parcela koja je dodijeljena vanjskom prostoru primjerena toj namjeni i kapacitetu vrtića?

Diminić: Naravno, bilo bi bolje da je veća jer travnjaka za trčanje ne može nikad biti previše. No, u gradu postoje vrtići koji su s obzirom na zelene površine daleko skućeniji. Ovo je, rekla bih, granični primjer, ali budući da su zgrada i vrt otvoreni prema jugu, gdje je otvorena izuzetno kvalitetna vizura na jarunsko jezere i na prirodni krajolik, zelena vrtićka površina vizualno se širi puno dalje. To je izuzetno sretna i dragocjena okolnost. Nedostatak površine kompenziran je s dva krovna vrta na kojima je moguće organizirati ekološke aktivnosti, u kojima djeca mogu prakticirati vrtlarenje. Htjela bih istaknuti da smo se trudili sačuvati što više zatečenog drveća. Bilo je jednostavno surađivati s arhitektima koji posjeduju istančan osjećaj za ambijent pa su tako, s lakoćom, bez dvoumljenja, pomaknuli pristupni put kako bi se sačuvala žalosna vrba na sjeveru. Vrba sada sretno lista pred glavnim ulazom i čini se kao zaštitni znak vrtića.

Rogina: Parcela je u Zagrebu obično premala. Ova parcela bi trebala biti za trećinu veća, međutim, u pravilu su zagrebačke parcele dosta lošije nego što je ova. Ona

suvremeni trenuci u predškolskom odgoju

ima prednost zato jer ima dobru orijentaciju, ima jarunsko jezero ispred. S obzirom na planove gradnje koji su ovdje predviđeni, ta vizura i taj kontakt s prirodom se neće izgubiti. To je ono što poništava nedostatak prostora jer djeca se u šetnjama mogu prevesti i s druge strane i cijelo jarunsko jezero postaje dio vanjskog prostora vrtića.

Pedagoški koncept prostora promišlja kako svaki prostor, i vanjski i unutarnji, treba biti didaktičan, dakle prostor za učenje djeteta. Jeste li ispunili ovaj zahtjev?

Penezić: Mislim da smo dostigli jedan visoki stupanj onoga što bi u tom smislu u jednom vrtiću trebalo postići. Jasno, postojale su u izvedbi neke prepreke, poput ograničenosti same parcele. No kad god se izvode projekti koji su malo neuobičajeni, uvijek postoje specifična ograničenja.

Kako zamišljate idealan vrtić, tj. vrtić po mjeri djeteta?

Rogina: Teško je reći što je idealno. Vrtić se nikada ne može gledati bez konteksta kojem je namijenjen. Prvenstveni zahtjev treba biti da se dijete u tom prostoru dobro osjeća. Što vrijedi arhitektura u kojoj ti struka plješe, za koju dobivaš nagrade i radovi ti se publiciraju u svjetskim časopisima, ako se dijete u tom vrtiću ne osjeća dobro? To znači da nisi pogodio cilj. Dakle, korisnik je važan. Spomenuo sam roditelje i djecu, no ne treba zanemariti ni ljude koji rade svoj posao u vrtiću kako bi ta djeca ovdje mogla sretno odrastati. Dakle, važno je da se i ljudi koji u vrtiću rade, dakle odgajateljice, kuharice, ekonomi koji voze hranu u njemu osjećaju humano i dobro.

Penezić: Mislim da ne postoji idealno, ne vjerujem u taj termin u arhitekturi u današnje vrijeme, no postoje situacije koje otvaraju brojne mogućnosti. Mislim da je to ono što danas nazivamo idealnim. To je nešto što se može vrlo lako prilagoditi različitim raspoloženjima i potrebama, a u vrtiću je to otvorenost i podređenost prostora igri. Što duže se djecu ostavi

neopterećenu i daju im se otvorene mogućnosti za razvoj kreativnosti, što duže se ona igraju, to je bolje za njih i okolinu. Prostor koji potiče ove vrijednosti je prema mojim mjerilima idealan prostor.

Što možete zaključiti na temelju ovog projekta? Kakav je zbir svih vaših iskustava? Gdje su ograničenja, što bi trebalo mijenjati u postojećim normativima i pravilnicima?

Penezić: Prvenstveno mislim da su postojeći standardi stvar koju prvo treba mijenjati. Oni trebaju postati jedan puno fleksibilniji i slobodniji. Kruto držanje tih propozicija ograničava kreativnost i otvorenost koju vrtić kao otvorena struktura predstavlja. Drugo iskustvo iz konkretnog procesa govori u prilog suradnji s odgajateljima i stručnjacima, dakle korisnicima koji će tu živjeti i raditi, baviti se djecom, jer je to zapravo smisao cijele ove priče. Arhitektima je uvijek lakše raditi kad pred sobom imaju poznatog naručitelja, nego kad rade sa 'statistikom'. Posljednja stvar, koja možda nema veze s vrtićem i pedagogijom koju zastupa ali ima veze s arhitekturom i arhitektonskom sadašnjosti u Hrvatskoj, jest opterećenost i ukalupljenost jednom 'kutijastom' filozofijom. Mislim da ovakva koncepcija ne prolazi, osobito u vrtiću. Treba se osloboditi i dati puno više prostora kreativnosti i neopterećenosti u oblikovnom smislu, nego što ih današnja hrvatska arhitektonska ideologija nudi. U hrvatskoj je arhitekturi trenutno prisutna nekakva 'monokultura', što ne odgovara vremenu u kojem živimo.

Rogina: Svaka je lokacija, kao i svaki vrtić, svojevrsan unikat. Na primjeru ovog objekta, jezero Jarun, ovaj pogled i ova parcela, daju jedan urbanistički koncept koji vodi u promišljanju. Mi smo sudjelovali na natjecanjima u kojima smo radili potpuno drukčije. Kad bih mogao birati, izabrao bih uvijek tu 'zračnost', napravio vrtić kao prizemnicu u kojem svaka jedinica (soba dnevnog boravka) ima kontakt s vanjskim prostorom.

Vinko Penezić i Krešimir Rogina

Arhitekti Vinko Penezić i Krešimir Rogina surađuju još od fakultetskih dana. Šest puta su nagrađivani na natjecanjima u Japanu u jakoj svjetskoj konkurenciji. Za svoju prvu realizaciju plivališta Mladost u Zagrebu su 1987. primili srebrnu medalju svjetskoga bijenala arhitekture INTERARH u Sofiji, a 1988. veliku nagradu Salona arhitekture u Beogradu. Nositelji su niza strukovnih nagrada i priznanja. Dva puta su izlagali na najprestižnijoj svjetskoj smotri arhitekture, Venecijanskom bijenalu. Uz cijeli niz projekata raznorodnih tipologija te natjecajnih prijedloga na kojima su nositelji više prvih nagrada, realizirali su objekte različitih namjena, od obiteljskih kuća, interijera i TV-scenografija do poslovnih i stambenih zgrada, crkava, stadiona pa sve do jarunskoga vrtića.

Ksenija Jurčić Diminić

Diplomirala je na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, smjer Vrtlarstvo i oblikovanje parkova i pejzaža 1987. godine. U razdoblju od 1991. do 1993. godine usavršavala se u području urbanog planiranja zelenila i ozelenjavanja krovova u Bergneustadu u Njemačkoj, a zatim u području gradnje zelenih krovova. 1995. godine odlazi na usavršavanje o izradi studija utjecaja na prirodu i okoliš, i programa zaštite okoliša u Wageningen u Nizozemskoj. Sudjelovala na mnogim studijskim putovanjima, posjetila mnoge europske vrtno izložbe i sajmove, u skladu sa krilaticom: 'Bolje jednom viđeno, negoli sto puta pročitano.' Članica je Hrvatske udruge likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti Hrvatske (ULUPUH), sekcije za vrtnu i pejzažnu arhitekturu, Hrvatskog društva krajobraznih arhitekata, International Federation of Landscape Architects (IFLA), Zajednice samostalnih umjetnika Hrvatske, Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu. Posjeduje licencu ovlaštenog krajobraznog arhitekta. Izradila je više od stotinu projekata oblikovanja krajobraza u Hrvatskoj.